

Inspirationskatalog om forankring

Indhold

Forord

1. Indledning
2. Forankring af miljøarbejdet
3. Redskaber til forankring af miljøarbejdet
4. Test og erfaringsindsamling af forankringsredskaber
Testresultater
  - Test af seks forankringsredskaberErfaringsindsamling
  - Eksempler fra de fem Dogme kommuner
  - Bruttoliste
  - Europæiske erfaringer – et udpluk
5. Pejlemærke og indikatorer for forankring
6. Afrunding og anbefalinger

Bilag

- Bilag 1: Bruttoliste over forankringsredskaber, juni 2005
Bilag 2: Eksempler fra de fem Dogme kommuner

Forord

Godt 2½ års projektarbejde om og med forankring af miljøarbejdet er ved at være slut – et projekt der har beriget gruppens medlemmer i deres daglige arbejde med forankring.

Vi har undervejs haft mange spændende faglige diskussioner, udvekslet erfaringer og har stået overfor mange udfordringer på flere fronter. En af udfordringerne har været, at der blandt de fem kommuner er store ”kulturelle” forskelle, hvilket bl.a. er kommet til udtryk ved forskelle i ønsker, valg og prioriteringer i forhold til projektet fra den enkelte kommuner. En anden udfordring har været, at forankring er en ”abstrakt” størrelse, der er svær at indkredse, ikke mindst fordi det ikke er tale om en statisk størrelse.

Det har ikke været muligt at nå frem til ”de store generelle konklusioner”, hvilket i høj grad skyldes kompleksiteten i forankringsammenhæng. Der er imidlertid mange generelle overvejelser som kan berige forankringsprocesserne på kryds og tværs, og vi håber derfor, at læserne vil læse alle testene samt erfaringsindsamlingen i de fem kommuner, da disse samlet giver et godt billede.

Vi håber, at vi får mulighed for at arbejde videre i en arbejdsgruppe i Dogme-regi, så vi kan bygge ovenpå de gode erfaringer, vi allerede har gjort os!

Rigtig god læselyst

Forankringsgruppen har gennem det meste af forløbet, haft mindst én repræsentant for hver af de fem deltagende kommuner. Følgende har deltaget:

Line Thastum, Herning
Jane Drejer Nielsen, København
Thomas Johannesen, København
Annette Bæk, Fredericia (Udtrådte pr. 1.12.2006)
Pia Staalgaard, Ballerup
Jette Ebbekær Thomsen, Albertslund (Projektleder)

Fra venstre ses: Jane, Thomas, Pia, Jette og Line

1. Indledning

Præsentation af projektet

Life-projektet

I 2004 modtog Dogme Kommunerne en bevilling fra EU's tilskudsprogram Life til videreudvikling af miljø samarbejdet Dogme 2000 i et treårigt projekt.

Formålet med projektet har været at udvikle Dogme samarbejdet henimod miljøledelse på kommuneniveau. Det har hidtil været miljøledelsessystemerne ISO14001 og EMAS, der har været anvendt af kommunerne. Disse miljøledelsessystemer er udviklet specielt til produktionsvirksomheder og har derfor en række mangler i forhold til kommunernes krav og arbejdsgange. I Dogme-Life projektet har der således været fokus på udvikling af en række temaer i forhold til miljøledelse på kommuneniveau. Et af de centrale temaer er forankring, da dette på mange måder er en forudsætning for, at der sker forandring i en bæredygtig retning og at mål og retningslinier implementeres i konkrete handlinger.

Forankringsgruppen – Life-projektet

I Life-projektets forankringsgruppe har vi indsamlet erfaringer og testet redskaber til forankring af miljøarbejdet. Resultatet kan læses i dette inspirationskatalog, som kan anvendes af kommuner institutioner, forvaltninger og andre til at finde inspiration og konkrete redskaber til at få miljøarbejdet og bæredygtighed forankret.

Vores arbejde i forankringsgruppen har været en udviklingsproces, hvor vi har arbejdet med, og er nået frem til grundlaget for inspirationskataloget, hvilket bl.a. omfatter:

- Fælles forståelse og definition af begrebet forankring
- Vigtige parametre for at forankringsprocessen kan lykkes
- Kategorisering og beskrivelse af redskaber til forankring af miljøarbejdet
- En skabelon til beskrivelse og evaluering af de eksempler på forankringsredskaber vi har testet

Dogme 2000 for kommuner og miljø

Formål og idégrundlag

Formålet er, at etablere et tæt og forpligtende samarbejde mellem kommuner, som vil gøre en ekstraordinær indsats for at fastholde og udbygge arbejdet for en miljømæssig bæredygtig udvikling.

Samarbejdets formål er endvidere at implementere beslutninger fra Dogme 2000 i de deltagende kommuner.

Dogme 2000 bygger på tre dogmer, som kommunerne forpligter sig til at arbejde med:

1. Menneskenes miljøpåvirkning skal måles
2. Der skal være en plan for forbedring af miljøet: Agenda 21
3. Miljøarbejdet skal forankres i boligområder, og virksomheder og i kommunen selv

Dogme 2000 bliver udviklet i fællesskab af de deltagende kommuner ved at udpege fælles indsatsområder og løbende opdyrke nye temaer og fastsætte nye mål. På baggrund heraf organiserer kommunerne udveksling af erfaringer og resultater.

På denne baggrund har vi opbygget kataloget, som bl.a. indeholder en række eksempler på værktøjer, vi finder relevante for at kunne beskrive en forankringsproces i kommunalt regi. Kataloget tager udgangspunkt i princippet om at videregive erfaringer fra praktiker til praktiker.

Gennem projektet har vi erfaret, hvor stor betydning selve processen kan have på slutproduktet, og vi har derfor valgt at lægge vores energi i at udvikle et koncept for evalueringen/testen, der primært fokuserer på forankringsprocessen.

I kataloget bruges ord som bæredygtighed, miljøarbejde og miljømæssig bæredygtighed som synonyme.

2. Forankring af miljøarbejdet

I dette afsnit vil vi give et bud hvad forankring er. Ligesom vi sætter fokus på forankringsprocessen og de parametre for forankring, vi mener, det er nødvendigt at forholde sig til, hvis man vil opnå ændring i en bæredygtig retning. Vi håber, at det giver inspiration til forankringsarbejdet i kommunerne.

Hvad er forankring?

Vi har erfaret, at forankringsbegrebet har mange facetter og ikke er så ligetil at definere. Derfor har vi prøvet at indkredse begrebet for at få en fælles forståelsesramme for, hvad forankring er. Den fælles forståelsesramme har været grundstenen i vores arbejde med det videre arbejde med forankringsbegrebet.

Vi har valgt at definere forankring således:

Forankring er, når erfaringer og viden fra lovpligtige tiltag, frivilligt arbejde, projekter, oplysningskampagner og andet påvirker handlinger, tankegange og vaner hos deltagerne, og gennem dem gerne breder sig som ringe i vandet til andre grupper, arbejdsgrupper mv.

Forankring er en to-delt størrelse, som består af en proces og selve slutproduktet, som gerne skulle være miljømæssig bæredygtig handling og dermed en miljøeffekt.

Gennem projektet er det blevet tydeligt at selve processen er central i forhold til forankringen og at den ikke kan springes over, hvis kommunen vil opnå gode resultater. Forankringsprocessen hænger sammen med en række parametre for forankring, som hver især bidrager til forankring.

Forankringsparametre

Gennem vores erfaringer med forankring af bæredygtighed og miljøarbejde, er vi kommet frem til en række parametre. Forankringsparametrene kan bruges som tjek-/inspirationsliste når man igangsætter forankringsprojekter og de kan ikke mindst bruges til evaluering af projekterne efterfølgende. Parametrene omfatter områder, som har betydning for hvilke muligheder aktørerne har for at ændre vaner og holdning og dermed handle miljømæssigt bæredygtigt. Parametrene indgår som del af den skabelon forankringsgruppen har benyttet til testene i projektet sammen med bl.a. projektbeskrivelse, præsentation af formål og målgruppe. Skabelonen er et samlet værktøj til beskrivelse og evaluering af forankringsprojekter. Følgende parametre er opstillet:

- **Oplysninger/information**

Det er grundlæggende nødvendigt at vide noget om de miljømæssige konsekvenser f.eks. ved bestemte handlinger, produktion eller brug af bestemte produkter for at kunne forholde sig til miljømæssig bæredygtighed i det hele taget.

- **Ejerskab for aktørerne**

Hvis projektet skal føles relevant for deltagerne, er det vigtigt at deltagerne er med til at forme det eller på anden måde har indflydelse. Det øger ansvarligheden og dermed ejerskabet.

Ligesom det giver større chancer for forankring, hvis deltagerne kan se en direkte gevinst ved at være med.

- **Holdningsdannelse/debat/handlekompetence**

Debat kan, ligesom information og viden, give anledning til overvejelser og holdningsdannelse i en bæredygtig retning. Handlekompetence kan komme gennem viden, gennem erfaringer, debat og netværk/erfaringsudveksling, og er derved tæt relateret til nogle af de øvrige parametre.

- **Handlemuligheder**

Det er ikke muligt at handle bæredygtigt hvis ikke der er fysiske rammer for det. Affaldet kan f.eks. ikke sorteres, hvis ikke der er de rigtige beholdere på de rigtige steder, man kan ikke købe økologisk eller miljømærket, hvis produkterne ikke kan skaffes.

- **Spredning, netværksdannelse og ”ringe i vandet”**

Miljømæssigt bæredygtige handlinger berører ofte på en eller anden måde andre mennesker og aktører. Det kunne være efterspørgsel af varer eller erfaringsudveksling gennem netværk.

- **Organisering/ rammer om arbejdet**

Især i forhold til frivilligt arbejde, partnerskaber og lignende er aftaler, procedurer, tidsplaner mv. vigtige for at skabe og fastholde projektet og forankringen gennem det.

- **Miljøeffekter**

Miljøeffekten skulle gerne være resultatet af forankringsprocessen. Miljøeffekten af forankringsprocessen kan ikke altid måles direkte, det er meget afhængigt af det konkrete projekt, om det kan lade sig gøre. Men en forankringsproces som indeholder parametre som de nævnte ovenfor, er ofte nødvendig for at nå en miljøeffekt.

Forankring hos borgere, erhvervsliv og kommunens egne institutioner

I Life-projektet, såvel som i Dogme 2000 samarbejdet generelt, fokuseres der på tre målgrupper i forbindelse med forankring af bæredygtighed: Borgerne, erhvervslivet og kommunen selv. Der er

flere faktorer som gør sig gældende, og som det er vigtigt at tage højde for, når kommunen arbejder med forankring inden for de tre målgrupper.

Nedenfor er nogle eksempler på disse faktorer opridset:

Borgerne

Når det drejer sig om borgerne vil der være en god mulighed for at et projekt lykkes og forankres hvis det etableres i de rammer, hvor borgerne allerede er aktive og lægger energi, som eksempelvis forældrebestyrelser, foreningsarbejde m.v. og/eller hvis det relaterer til ting som er tæt på den enkelte: Børn, sundhed, livskvalitet.

Borgerens "nytteværdi" af et miljøprojekt er ikke på alle områder den samme som nytteværdien vil være for en virksomhed eller en institution. For borgerne kan "nytteværdien" hænge sammen med besparelser og sundhed, men også med etik som f.eks. dyrevelfærd og Fair Trade, om end måske for en mindre gruppe, med idealisme og helhedsforståelse.

Erhvervsliv

I forhold til erhvervsliv er det bl.a. en vigtig forudsætning, at miljøarbejdet ikke bliver så tungt og ressourcekrævende, at det overstiger virksomhedens kapacitet. Kan kommunen være med til at skabe gode rammer for miljøarbejdet i erhvervslivet er der større basis for forankring. Det kunne være organisatorisk eller praktisk støtte.

Da økonomi og indtjening spiller en væsentlig rolle for erhvervslivet vil "nytteværdien" af miljøprojekter typisk være besparelser. PR, markedsfordele og ønsket om at "gøre en forskel" og være ansvarlig, vil for nogle virksomheder også være afgørende.

Kommunens egne institutioner

I kommunens egne institutioner, fra de enkelte forvaltninger til daginstitutioner og skoler, er det en central forudsætning for forankring af miljøarbejdet, at kommunen har en tydelig overordnet holdning/målsætning om en bæredygtig udvikling. Motivationen for at føre grønne tanker ud i hverdagen kommer ikke uden opbakning fra de forskellige led i organisationen, både forvaltningsmæssige og politiske. Forankring i de enkelte led i organisationen vil understøtte hinanden og forankring i de led, som har en koordinerende funktion, vil have betydning for de tilknyttede led, som f.eks. "Børn og Kultur" forvaltningen → daginstitutioner/skoler.

"Nytteværdien" af et miljøprojekt kan for en institution f.eks. være, at overskuddet ved en nedsættelse af forbruget overføres til andre bæredygtige tiltag inden for institutionens egne rammer, at det bliver synligt, at den enkelte institution bidrager til et samlet resultat og at de kender de positive konsekvenser for miljøet ved kommunens samlede indsats.

3. Redskaber til forankring af miljøarbejdet

Vi har i gruppen kategoriseret og eksemplificeret en række redskaber til forankring af miljøarbejdet. Kommunen kan bruge disse redskaber i et direkte forankringsarbejde men redskaberne er også anvendelige i kommunes arbejde som miljø- og driftsmyndighed. Det gør i øvrigt også gældende for forankringsparametrene, som er beskrevet i afsnit 2. Vi har dog erfaret, at det er svært at trække nogle skarpe grænser mellem kategorierne og de skal derfor betragtes som vejledende. Kategorierne er blevet til i forbindelse med udarbejdelsen af Bruttolisten, jf. afsnit 4.

Event

Er enkeltstående begivenheder, hvor der laves aktiviteter lokalt, og som ofte er årlige tilbagevendende begivenheder. Events er som regel suppleret med forudgående PR. Eksempler på events er: Miljøfestival, Grøn dag og Børnenes festival.

Miljøfestival

Miljøfestival er en platform for grønne initiativer, hvor lokale aktører, kommunen selv og andre, der vil noget godt for miljøet, kan vise resultaterne af deres indsats i forhold til miljøarbejde, miljørigtige produkter mm.

Miljøfestivalen byder f.eks. på sjove oplevelser med børnene, inspiration til og viden om miljøvenlige produkter og læren om miljørigtig adfærd.

Information/kampagne

Redskaberne i denne kategori varierer i mængde og omfang. Kan være fortløbende information i form af nyhedsbreve, men også "enkelstående" information som f.eks. pjecer. Andre eksempler på information/kampagne er: Naturvejledning, og cykelkampagne.

Netværk/organisering

Denne kategori ligger typisk "uden for" den kommunale forvaltning, dvs. at kommunen typisk støtter i form af hel eller delvis finansiering og/eller stiller faciliteter til rådighed (sekretærbistand, faglig ekspertise, lokaler, inventar mv.). Eksempler herpå er: Agenda 21 centre, miljøråd og erhvervsnetværk, som kommunen også selv kan indgå som part i.

Agenda 21 centre

Kommunen kan vælge at skabe organiseringer som kan igangsætte og understøtte lokalt miljøarbejde i eksempelvis en bydel ved at oprette Agenda 21 centre. I Agenda 21 centret laves forskellige typer af aktiviteter som kan inspirere og motivere borgere, institutioner, virksomheder m.fl. til at gå ind i miljøarbejdet. Centrets rolle er i denne sammenhæng bl.a. at lave konkrete projekter i samarbejde med eksempelvis en boligforening. På denne måde opererer forankringsredskabet på "to niveauer" i forbindelse med Agenda 21 centre.

Pris/puljer

Oprettelse af puljer gør det muligt at støtte lokale bæredygtige initiativer. For at motivere erhvervsliv og borgere til at gøre en ekstra miljøindsats uddeler flere kommuner en årlig pris, som f.eks. Københavns Miljøpris, Ballerups Miljøpris og Grøn pris i Fredericia og Albertslund.

Projekt

Denne kategori indeholder korte/lange og store/små projekter. Projekterne bevæger sig inden for ét eller flere temaer (affald, miljørigtige indkøb, besparelser på el, vand og varme). Eksempler på projekter er: Energibesparelser i boligområder, Lokale "kogræsserlaug" og "Min by – Ren by".

"Min by – Ren by"

Med projektet "Min by – Ren by" sætter Albertslund Kommune fokus på renholdelsen af udearealerne i kommunen. Derfor er virksomheder, institutioner, borgere m.fl. inviteret ind i projektet. Og der bruges forskellige redskaber til at gennemføre projektet. Det drejer sig bl.a. om kampagner, oprettelsen af hot-lines mv.

Ordning

For at understøtte miljøarbejdet er der oprettet forskellige ordninger i forhold til erhvervsliv, boligselskaber m.fl. "Ordning" bygger ofte på kortere eller længere forløb, hvor der skal gøres forskellige indsatser undervejs. Eksempler på ordninger er: Grøn Diplomordning og Grønne butikker. Lever deltagerne op til ordningernes kriterier tildeles et diplom/mærke. Ofte skal processerne gentages for at opretholde "retten" til diplom/mærket.

Kursus/undervisning

Kommunerne udbyder forskellige former for kurser og undervisning. "Kurser" retter sig ofte mod erhvervslivet, og lægger op til at kommune og virksomhed arbejder sammen om at forbedre miljøforholdene f.eks. via miljøledelse.

"Undervisning" ligger ofte inden for de kommunale rammer og retter sig i høj grad mod kommunens egne institutioner, men kan også omfatte erhvervslivet i kommunen. Eksempler på kursus/undervisning: Kurser for erhvervsliv i miljøledelse og samarbejde med undervisningsinstitutioner om fokus på bæredygtighed i undervisningen.

4. Test og erfaringsindsamling af forankringsredskaber

I det følgende præsenteres testresultaterne samt erfaringsindsamlingen, herunder bruttolisten og links til de europæiske erfaringer.

Testresultater

Forankringsgruppen har udført seks test fordelt på fire forskellige forankringsredskabs kategorier:

- Kursus/undervisning
- Netværk/organisering
- Ordning
- Information/kampagne

I testbeskrivelserne har vi forholdt os til de forankringsparametre, vi er kommet frem til igennem vores arbejde, som beskrevet i afsnit 2.

Kursus/undervisning – målgruppe: borgere

Herning Kommune har testet redskabet "undervisning". Projektet er et samarbejde med en uddannelsesinstitution og havde derfor unge mennesker som målgruppe. Formålet var, at vurdere om det er muligt at sætte fokus på bæredygtighed i udvalgte fag, herunder hvad et samarbejde på tværs af disse fag betød. Ligeledes blev det testet, på hvilken måde projektet påvirkede eleverne i forhold til forankring af bæredygtig tankegang. Testresultaterne viser, at projektets stærke sider i forhold til forankring bl.a. er rammerne, samarbejdet mellem fagene og spredning bl.a. i form af inspiration til andre lærere. Forankringen blandt de unge sker mest i form af øget viden og holdningsdannelse som én af flere påvirkninger fra andre sider. Svagheden kan være manglende ejerskab for de unge, manglende debat og sammenhæng med øvrig undervisning.

Link

- Afrapportering

Netværk/organisering – målgruppe: borgere

Albertslund Kommune har testet redskabet "netværk/organisering". Testen er en evaluering af Brugergruppen, som er en gruppe sammensat af repræsentanter fra kommunens 52 boligområder. Brugergruppen blev oprettet i 1980, med det formål at styrke dialogen mellem borgere, politikere og forvaltning inden for forsyningsområderne. Testresultaterne viser bl.a., at Brugergruppens medlemmer oplever, at gruppen fungerer godt, er demokratisk, styrker tillidsforholdet mellem borgerne og kommunen, at de har indflydelse på beslutningerne og at gruppen fortsat har en vigtig mission. Samtidig viser testen, at forankringsredskabet er med til at understøtte en betydningsfuld nærdemokratisk proces.

Link

- Afrapportering

Netværk/organisering – målgruppe: borgere

Ballerup Kommune har testet redskabet "netværk/organisering". Testen er en evaluering af de såkaldte Bjørnebander og deres engagement i kommunens samlede indsats i bekæmpelsen af bjørneklo. Bjørnebanderne er grupper af frivillige borgere, der gennem mange år har samarbejdet med kommunen. Testresultaterne viser bl.a., at rammerne for samarbejdets organisering og kommunens engagement og opbakning har stor betydning for Bjørnebandernes motivation.

Link

- Afrapportering

Ordning – målgruppe: borgere

Københavns Kommune har testet redskabet "ordning" i forhold til "Grønt Diplom". "Grønt Diplom" er testet med henblik på at vurdere ordningen som metode til at skabe forankring af miljøhensyn i boligsektoren. På denne baggrund vurderes det, hvordan ordningen fremover skal indgå i kommunens strategi for at reducere miljøbelastningen i boliger. Testresultatet viser at ordningen først og fremmest er anvendelig for dem med særligt ansvar for boligernes drift (ejendomsfunktionærer), men ikke i sig selv sikrer forankring af den miljømæssige indsats blandt beboerne.

Link

- Afrapportering

Ordning – målgruppe: virksomheder

Københavns Kommune har testet redskabet "ordning" i forhold til "Grøn Butik". "Grøn Butik" skal være med til at øge butikkernes fokus på miljøhensyn i detailledet, så de gennemfører forskellige miljøtiltag og derved bliver en grøn butik. Ordningen er knyttet til Københavns Miljønetværk og sikrer, at butikker får den nødvendige sparring og information. Testresultatet viser, efter det første år af ordningens eksistens, at ordningen har hjulpet deltagerne med at reducere miljøbelastningen i deres butikker væsentligt. Samtidig viser testen, at ordningen også har været med til at understøtte netværksdannelse i lokalområdet.

Link

- Afrapportering

Information/kampagne – målgruppe: borgere

Fredericia Kommune har testet redskabet ”information/kampagne”. Formålet har været at undersøge, hvorvidt det er muligt at igangsætte og engagere frivillige borgere i bekæmpelsen af bjørneklo på baggrund af en veltilrettelagt hvervekampagne. Testens resultater peger bl.a. på, at god kommunal organisering og den rette timing af information kan være med til at igangsætte en forankringsproces.

Link

- Afrapportering

Erfaringsindsamling

Samlet indeholder afsnittet følgende: Eksempler fra de fem Dogme kommuner, Bruttoliste Europæiske erfaringer – et udpluk.

Eksempler fra de fem Dogme kommuner

Som led i gruppens arbejde er der foretaget en erfaringsindsamling, som er vist på overskriftsniveau i tabellen nedenfor. I bilag 2 ”Eksempler fra de fem kommuner” er projekterne beskrevet.

	Forankringsredskab	Kategori	Målgruppe
1	”Agenda 21 borgergruppe i Fredericia”	Netværk/organisering	Borgere
2	”Green Network”	Netværk/organisering	Erhvervsliv
3	”Vandløbsrestaurering med projektgrupper”	Projekt	Borgere
4	”Bilfri dag”	Information/kampagne	Borgere
5	”Sundhed og økologi i Idrætsanlæg”	Projekt	Kommunen selv/ Borgere
6	”Daginstitutionernes grønne råd i Herning Kommune”	Netværk/organisering	Kommunen selv/borgere
7	”Grøn Guide – Lokal miljøvejleder”	Netværk/organisering	Borgere/erhvervsliv/ Kommunen selv
8	”Grønne stande på Landsskuet”	Event	Borgere
9	”Miljøcertificering af Sundheds- og Socialforvaltningen”	Ordning	Kommunen selv/borgere
10	”Min by – Ren by”	Projekt	Borgere
11	”Institutionernes grønne regnskaber”	Ordning	Kommunen selv/borgere
12	”Vi cykler til arbejde”	Information/kampagne	Borgere/erhvervsliv/ Kommunen selv

Bruttoliste

For at skabe et overblik over et udsnit af de redskaber som bruges til forankring har forankringsgruppen udarbejdet *Bruttoliste over forankringsredskaber*, jf. bilag 1, som kategoriserer forankringsredskaber.

Europæiske erfaringer – et udpluk

www.unece.org/env/pp/newcastle.handbook.htm#case

"Handbook of good practices in public participation at local level" - Public Participation in Making Local Environmental Decisions."

En håndbog om borgerinddragelse, med både teori og eksempler i forhold til borgerinddragelse med forskellige formål.

<http://www.malmo.se/miljohalsa/projektnatverk/projekt/ekostadenugustenberg.4.1dacb2b108051cc70d80009972.html>

Omhandler omdannelse af bydelen Augustenborg i Malmö til et bæredygtigt område: "Ekostaden Augustenborg är en omfattande satsning för att göra Augustenborg till ett mer socialt, ekonomiskt og ekologiskt hållbart bostadsområde".

http://www4.byg.dtu.dk/subwebs/petus/index_petus.htm

Praktiske Værktøjer til Evaluering af Bæredygtig Byudvikling

"Sammen med 7 andre europæiske forskningsinstitutioner har BYG-DTU i januar startet det EU-finansierede forskningsprojekt PETUS (Practical Evaluation Tools for Urban Sustainability). Formålet er at indsamle viden og erfaringer om brug af beslutningsstøtteværktøjer til støtte for større bæredygtighed, herunder metoder til planlægning af bæredygtige projekter, værktøjer til at vurdere miljøkonsekvenserne ved forskellige løsninger, og metoder til implementering af løsningerne. "

<http://www.prosus.uio.no/>

"ProSus was established in 1996 by The Research Council of Norway. The principal goal is to produce knowledge for the realisation of a sustainable society. This is done by monitoring, strategic research and information."

En side med nyt fra norsk forskning om bæredygtig udvikling, borgerinddragelse og demokratiforståelse, med en samling af publicerede artikler samt præsentation af bogudgivelser inden for forskningscenterets områder.

www.baltic21.org

“Baltic 21 is a regional multi-stakeholder process for sustainable development initiated in 1996 by the Prime Ministers from the eleven member states of the [Council of the Baltic Sea States](#) (CBSS). The Mission of Baltic 21 is to pursue sustainable development in the Baltic Sea Region by regional multi-stakeholder co-operation.”

Hjemmesiden indeholder information om aktiviteter og resultater af det internationale samarbejde for en bæredygtig udvikling i landene omkring Østersøen.

<http://www.iclei.org/>

ICLEI—Local Governments for Sustainability is an international association of local governments and national and regional local government organizations that have made a commitment to sustainable development. We provide technical consulting, training, and information services to build capacity, share knowledge, and support local government in the implementation of sustainable development at the local level.

Information om kurser, konferencer om bæredygtig udvikling, samt links gode sider om Agenda 21 og bæredygtig byudvikling.

5. Pejlemærker og indikatorer

I Life-gruppen om grønne regnskaber er der opstillet pejlemærker, som blev suppleret med indikatorer. Indikatorerne blev testet i efteråret 2006 – et arbejde forankringsgruppen deltog i. I det følgende introduceres kort til pejlemærket og efterfølgende præsenteres resultatet af testen af de opstillede indikatorer. For en uddybning af arbejdet henvises til Grønne regnskabs gruppens afrapportering.

Pejlemærke for forankring

Borgere og erhvervsliv handler miljøbevidst og engagerer sig aktivt i en miljømæssigt bæredygtig udvikling.

Dogmekommunernes politikere og ansatte skal være synlig drivkraft i bæredygtighed ved at forebygge og mindske såvel ressourceforbrug som miljøbelastninger. Det skal ske målrettet og vedholdende og gælde for kommunens aktiviteter og ved bevidst at påvirke omverdenen.

Forklaring til pejlemærket:

Kommunerne vil øge borgernes viden om bæredygtig livsstil og erhvervslivets viden om bæredygtig produktion. Kommunerne vil tage initiativ til aktiviteter, der omsætter viden om bæredygtighed til bæredygtig handling hos både borgere og erhvervsliv og kommunen selv.

Indikatorer til test

For at gøre det så simpelt som muligt i forhold til det grønne regnskab er der testet én indikatorer for hver af de tre målgrupper: borgere, virksomheder og egne institutioner:

- Hvor mange aktiviteter har kommunen i gang/iværksat ifht. borgere?
- Hvor mange aktiviteter har kommunen i gang/iværksat ifht. virksomheder?
- Hvor mange aktiviteter har kommunen i gang/iværksat ifht. egne institutioner?

Konklusion på testen

Testen af forankringsindikatorerne har vist, at det overordnet er muligt at optælle antallet af aktiviteter. Samtidig står det klart, at en systematisk indsamling af oplysninger i løbet af året vil lette arbejdet med optællingen i forbindelse med den årlige afrapportering i det grønne regnskab.

Det er afgørende at hver enkelt kommune definerer, hvilke aktiviteter der tilbagevendende skal opgøres, så det er muligt at sammenligne antallet af aktiviteter for en årrække. Herudover skal der tænkes i, hvilket detaljeringniveau der er passende/nødvendigt eksempelvis kan Miljøfestival tælle for en event, men det er også muligt at opgøre Miljøfestivalen i del-aktiviteter. Det blev konkluderet, at det bliver for omfattende at tælle del-aktiviteter i alle redskaber medmindre der afsættes mange timer til opgørelsen, enten løbende eller konkret, i forbindelse med den årlige opgørelse til det grønne regnskab.

Testen viste også, at antallet af aktiviteter ikke siger noget om aktivitetens effekt, spredning eller størrelse. En problematik der bl.a. hænger sammen med, at opgørelsen til det grønne regnskab foregår på "kommunalt plan", mens forankringen sker i forbindelse med det enkelte forankringsredskab. Derfor vil det være nødvendigt at få udviklet en metode - der udover at indfange parametre som ressourcer, økonomi og deltagere – der tilsammen kan sige noget om dette, også har en mere kvalitativ vinkel, jf. forankringsparametrene i afsnit 2.

Testgruppen anbefalede, at arbejdet med forankringsindikatorerne forsættes i en gruppe i Dogme regi, hvor opgaven bl.a. er at afklare følgende på aktivitets-/projektniveau:

Hvilke kvantitative parametre (tid, økonomi, antal deltagere) skal dækkes ind af indikatoren? Og hvordan måles den kvalitative del af "forankringen"?

6. Afrunding og anbefalinger

Hvis kommunen ønsker at forankre miljøarbejdet hos borgere, erhvervsliv og egne institutioner, er der flere forudsætninger som skal være til stede for, at forankringen kan ske: Oplysning og viden om det relevante område er grundlæggende vigtigt. Medejerskab og medansvarlighed for det givne projekt er den bedste basis for, at der kan ske en forankring. Jo tidligere aktørerne er med i forløbet, des bedre mulighed for forankring. Der er desuden større mulighed for reel forankring, hvis aktørerne har beslutningskompetence og kan se formålet og ”nyttens” af erfaringerne fra et projekt. Støtte til idéer og projekter som kommer fra aktørerne selv, er selvsagt en god basis for forankring. Det er desuden en vigtig forudsætning, at kommunen skaber så gode rammer som muligt for, at aktørerne kan ændre adfærd i en mere bæredygtig retning.

For overhovedet at kunne forvente at en forankringsproces vil udvikle sig, skal følgende forudsætninger være på plads:

- Der skal være etableret politisk/ledelsesmæssig opbakning, så projektet er sikret et grundlæggende ejerskab i baglandet
- Der skal være afsat tilstrækkelig med ressourcer, så udføreren vurderer, at projektet kan gennemføres
- Det er ikke en betingelse, men vi vurderer, at en forankringsproces får de bedste betingelser, hvis udføreren er en person, der brænder for projektet
- At gensidige forventninger er afstemt med målgruppen eller at der er taget stilling til, hvordan projektet videreføres

Bilag 1 - Bruttoliste over forankringsredskaber

Borgere

Forankringsredskab	Kategori	Kommune
Bekæmpelse af bjørneklo	Information/kampagne	Ballerup
Pesticidfri haver	Event	Ballerup
Børnenes festival	Event	Ballerup
Miljømærkede produkter og vores vandmiljø	Event	Ballerup
Naturvejledning	Information/kampagne	Ballerup
Grantoftegård	Information/kampagne	Ballerup
Det Lokale Miljøråd	Netværk/organisering	Herning
Det Lokale Miljøråd, Byg og Bo	Netværk/organisering	Herning
Landskuenaturen	Netværk/organisering	Herning
Grøn Guide	Netværk/organisering	Herning
Naturskolen i Ørre og Løvbakkerne	Netværk/organisering	Herning
Lokale "Kogræsserlaug"	Projekt	Herning
Herning Miljøguide	Information/kampagne	Herning
Grønne stande ved Landsskuet	Event	Herning
Nyhedsbreve, brevkasser og pjecer	Information/kampagne	Herning
Markeder, kampagner og arrangementer	Event, Information/kampagne	Herning
Cykelkampagne	Information/kampagne	Fredericia
Agenda-modellen	Netværk/organisering	Fredericia
Vandrestaurering med borgergrupper	Projekt	Fredericia
Grøn pris	Pris/puljer	Fredericia/Albertslund
Kvarterløft-projekt i Midtby	Netværk/organisering	Fredericia
Agenda 21 Centre	Netværk/organisering	København
Københavns Miljøpris	Pris/puljer	København
Kvarterløft projekter	Netværk/organisering	København
Miljøfestival	Event	Kbh./Alb./Ballerup
Københavns grønne regnskaber	Information/kampagne	København
Borgerundersøgelse	Projekt	København
Brugergruppen	Netværk/organisering	Albertslund
Min by – Ren by	Projekt	Albertslund
Offentliggørelse af GR + Agendaplan	Event	Albertslund
Grøn dag	Event	Albertslund
Lokale Agendaplaner – boligområder	Information/kampagne	Albertslund
Agenda Center Albertslund	Netværk/organisering	Albertslund

Tilskud til opsætning af individuelle vandmålere	Pris/puljer	Albertslund
Energibesparelser i to boligområder – Røde Vejmølle Park.	Projekt, Information/kampagne	Albertslund
Små Grønne Regnskaber	Information/kampagne	Albertslund

Erhvervsliv

Forankringsredskab	Kategori	Kommune
Vi cykler til arbejde	Information/kampagne	Ballerup/Albertslund
Kurser for erhvervsliv i miljøledelse	Kursus/undervisning	Ballerup/Albertslund
Miljønetværk	Netværk/organisering	Ballerup
Miljøavis	Information/kampagne	Ballerup
Grønne butikker	Ordning	Herning
Grøn diplomordning for boligafdelinger	Ordning	Herning
Green City Denmark – samarbejde	Netværk/organisering	Herning
Grøn Guide	Netværk/organisering	Herning
Naturvejledere	Netværk/organisering	Herning
Green Network	Netværk/organisering	Fredericia
Økologiprojektet	Kursus/undervisning	Fredericia
Grøn pris	Pris/puljer	Fredericia/Albertslund
Agenda 21 Centre	Netværk/organisering	København
Københavns Miljøpris	Pris/puljer	København
Grøn diplomordning	Ordning	København / Ballerup
Københavns Miljønetværk	Netværk/organisering	København
Grønne butikker	Netværk/organisering	København
Min by – Ren by	Projekt	Albertslund

Kommunen selv

Forankringsredskab	Kategori	Kommune
Vi cykler til arbejde	Information/kampagne	Ballerup
Små grønne regnskaber	Information/oplysning	Ballerup
Miljøcertificering	Netværk/organisering	Ballerup / Albertslund
Grønne daginstitutioner	Netværk/organisering	Ballerup
Miljøtiltag på skoleområdet	Kursus/undervisning	Ballerup
Børnenes Festival	Event	Ballerup
Økologisk kost i daginstitutionerne	Netværk/organisering	Ballerup
Det grønne indkøbskatalog	Information/oplysning	Ballerup
Det Grønne Råd for Herning Kommunes Dageinsti.	Netværk/organisering	Herning
Grøn Guide	Netværk/organisering	Herning
Naturvejledere	Netværk/organisering	Herning
Naturskolen i Ørre og Løvbakkerne	Netværk/organisering	Herning
Grøn pris	Pris/puljer	Fredericia
Miljøredegørelse Rådhus	Kursus/undervisning	Fredericia
Økologisk Idrætsanlæg	Projekt	København
Miljøfestival	Event	Kbh./Alb./Ballerup
Min by – Ren by	Projekt	Albertslund
Grøn pris	Pris/puljer	Albertslund
Offentliggørelse af GR + Agendaplan	Event	Albertslund
Miljøcertificering af kommunen	Netværk/organisering	Albertslund
Lokale Agendaplaner - institutioner	Information/kampagne	Albertslund
Udarbejdelse af Grønt Regnskab og Agenda 21 handlingsplan	Information/kampagne	Albertslund

Bilag 2 – Eksempler fra de fem kommuner

Eksempel 1 "Agenda 21 Borgergruppe i Fredericia"

Kommune: Fredericia

Kategori: Netværk/organisering

Målgruppe: Borgere

Kontaktperson: Hanne Dal, Fredericia kommune, tlf. 72 10 70 00

Projektbeskrivelse

Agenda 21 arbejdet i Fredericia har til formål at fremme en bæredygtig udvikling, involvere borgere og gøre Fredericia til en af landets "grønneste" kommuner.

Det borgerrettede Agenda 21 arbejde i Fredericia startede i 1999 med et idéseminar, hvor borgere pegede på indsatsområder og en række projektgrupper blev dannet.

Efterfølgende blev der udarbejdet en model for projekterne. Der blev udarbejdet projektbeskrivelse efter en fast ramme, udpeget tovholder/projektleder (som ikke var kommunal), og i hver gruppe blev indsat en kommunal ressourceperson til støtte og koordinering.

En af projektgrupperne "Grønt Forum" satte sig for at være det samlende, koordinerende og inspirerende organ for Fredericia. Grønt forum er et idé- og inspirationsforum for samtlige Agenda 21 deltagere. Gruppen bidrager løbende med ideer til agendaarbejdet, og især arbejde med at sikre en fælles oplevelse og udvikling. Gruppen sætter nye initiativer i gang og laver fællesarrangementer for alle aktive Agendafolk. Grønt forum består af særligt miljøinteresserede borgere.

Agenda 21 sekretariatet består af Agenda 21 koordinatorene, som bruger, hvad der svarer til en halvtidsansættelse, på opgaven. Sekretariatet står for den daglige drift af og støtter Agenda 21 grupperne. Bl.a. er sekretariatet ansvarlig for udgivelse af nyhedsbreve, for kontakten til deltagerne og for praktisk hjælp til arrangementer, skrivelser m.m.

Kommunen støtter arbejdet med sekretariatet og med 250.000 kr. årligt.

Forankringsperspektiver

Agendakonceptet i Fredericia har vist sig bæredygtigt, idet der løbende er 10-15 projektgrupper. En række Agenda 21-grupper eksisterer ikke længere, fordi de er blevet færdige med deres projekter. Flere af dem har lavet konkrete projekter, pjecer, bygninger, arrangementer m.m.: Børnenes Agenda, Halmhus, pjece om sunde materialer, projekt om affaldssortering i etagebyggeri, miljøredegørelse, kontakt mellem by og land, sprøjtefrie haver, pjecer om adgang til kysten m.m.

Andre Agendagrupper er kommet til gennem årene, så der til stadighed er mellem 10 og 15 grupper. Blandt de nyeste initiativer er en Skovgruppe, 3 vandløbsrestaurerings-grupper, en Naturplangruppe og et økologisk persillegartneri.

De første år var der ca. 50 aktive borgere; dette er i dag mere end fordoblet. En kerne på 20-30 mand føler et stort ejerskab til Agendaprojektet som helhed, mens resten knytter an til enkeltprojekter. Overordnet set er der naturligvis lang vej til en Agendamobilisering af samtlige fredericianere – men enkelte projekter ”som den lokale cyklekampagne” har en berøringsflade med mere end 1000 fredericianere.

Konceptet har vist sig som en god og hurtigt agerende ramme for borgere, der ønsker at igangsætte projekter.

Konceptet har også givet anledning til en række indspark til den kommunale organisation, både i form af gode og miljøvenlige aktiviteter/projekter, som kommunen ikke har fokuseret på eller magtet at sætte i gang, men også som konstruktive bidrag til kommunale planer m.m.

Konklusion og anbefalinger

Succesen i projektet beror sandsynligvis på følgende to grundelementer: En række aktive borgere og en politisk velvillighed til reelt at give grupperne indflydelse, mulighed og ressourcer.

Projektets store udfordring, som endnu ikke har fundet en løsning, er at nå en større målgruppe og specielt at komme i dialog med de yngre borgere i kommunen.

Eksempel 2 **"Green Network"**

Kommune: Fredericia

Kategori: Netværk/organisering

Målgruppe: Erhvervsliv

Kontaktperson: Peter Krongaard-Kruse, tlf. 72 10 76 10

Projektbeskrivelse

Green Network er et 10 år gammelt Miljønetværk for samarbejde mellem myndigheder og virksomheder. Netværkets kerneindsats har været udarbejdelse af miljøredegørelser og i de senere år har der også været et stigende fokus på sociale redegørelser. Det oprindelige mål var at få mest miljø for indsatsen, og tesen var, at det kunne fremmes ved en frivillig indsats fra de mere miljøaktive virksomheder. Siden har netværket udviklet sig betydeligt, og der er i dag 250 deltagende virksomheder.

Siden 2002 har Green Network arbejdet med følgende strategiområder:

- Styrke implementeringen af det bæredygtige miljøarbejde
- Udvikle værktøjer til at håndtere et "socialt regnskab"
- Udvikle værktøjer, der understøtter virksomheds-myndighedsdialogen
- Udvikle virksomheds-virksomhedsdialog
- Være åbne over for inddragelse af nye parter
- Være på forkant, så man kan matche de globale udfordringer
- Udbrede idéen om regionalt samarbejde om bæredygtighed og bidrage med at stille viden og kompetence til rådighed for andre netværk.

Kerneopgaven i Green Network er udarbejdelsen af bæredygtighedsredegørelser. Der er udarbejdet en detaljeret manual, kommunerne stiller assisterende arbejdskraft til rådighed ved virksomhedernes første redegørelse, der uddeles diplom for veludført redegørelse m.m.

Derudover afholder Green Network en række arrangementer, og der udarbejdes en stribe projekter inden for relaterede områder så som strategiske indsatser, miljørigtig indkøb, miljø som salgsparemeter, transport, nye regler og problemområder m.m.

Målgruppen for Green Network er virksomheder i Vejle Amt og Middelfart. Nøglepersonerne i netværket er ansatte på miljø- og socialområdet i både virksomheder og hos myndigheder. Årligt bruger de deltagende kommuner 2-4 årsværk og 8-10 jobtræningsforløb. Dertil kommer virksomhedernes ressourceforbrug. Der har været flere projekter støttet med puljemidler el. lign.

Forankringsperspektiver

Green Network er på 10 år gået fra 50 til 250 medlemmer og fra at lave miljøredegørelser til at arbejde med bæredygtighed i bredere forstand.

Ejerskabet hos kommunen er stort og den politisk forankring nærmest urokkelig, når det gælder udarbejdelsen af miljøredegørelsen. Ejerskabet for virksomheder er varierende. Nogle har svært ved at fastholde engagementet, mens andre får hele opgaven gjort til rutine. En af de lokale virksomheder udtrykte deres engagement med ordene: ” Vil man være med i det gode selskab, må man være med i Green Network”.

Konceptet med miljøredegørelser er blevet institutionaliseret med faste rutiner, deadlines og en festlig diplomoverrækkelse. Ud over selve redegørelseskonceptet er et af de stærke forankringsaspekter for virksomhedernes vedkommende, at bestyrelsesformanden altid er en virksomhedsrepræsentant, og at bestyrelsen udgøres af mindst 50 % virksomhedsfolk.

Netværket har også vist sin styrke ved at være en af de centrale aktører ved dannelsen af Key2Green, et landsdækkende netværk for netværk.

Antallet af deltagende virksomheder i netværket og antallet af udarbejdede redegørelser m.m. kan bruges som mål for netværkets succes. Den samlede miljøeffekt er det derimod sværere at måle på, da indsatsen gøres på meget forskellige områder, og udgangspunktet er vanskeligt at definere. Green Network har dog løbende lavet et ”samlet grønt regnskab” med nogle nøgletal for indsatsen.

Konklusion og anbefalinger

Sammenfattende er Green Network et succesfuldt projekt, som har stor opbakning i såvel det lokale erhvervsliv som hos de lokale politikere. Årsagen til succesen skal bl.a. søges i erhvervslivets indflydelse på projektet og i de betydelige offentlige ressourcer, som har været ansat til netværket.

Resultaterne er skabt med et stort engagement og en betydelig indsats. Der har igennem alle 10 år været en række ildsjæle, en bestyrelse og et sekretariat, som har forstået at forny indsatsen.

Blandt udfordringerne er i dag at omstille fra miljø til bæredygtighed i hele konceptet, at fastholde kreativiteten og engagementet bredt i medarbejderstaben – og ikke kun på de nye opgaver, og at sikre en vedvarende prioritering hos virksomhederne, herunder at sikre muligheden for et rimeligt tidsforbrug.

Eksempel 3

”Vandløbsrestaurering med projektgrupper”

Kommune: Fredericia

Kategori: Projekt

Målgruppe: Borgere

Kontaktperson: Hans Bek-Pedersen, tlf. 72 10 70 00

Projektbeskrivelse

Der er gennemført og afsluttet et vandløbsrestaureringsprojekt i Egum Møllebæk i Fredericia Kommune, og tilsvarende projekter er under etablering i andre vandløb. Projektets ide er, at borgere (læs lystfiskere) med støtte fra kommunen restaurerer vandløbsstrækninger, som trænger til et løft. Målet er at skabe større naturoplevelser for borgerne, samt bedre livsbetingelser for flora og fauna.

Deltagerne i projektet er lystfiskere, skolebørn og kommunale aktører. Indsatsens omfang og tidsforløb er 1-3 år afhængig af engagement og projektets omfang. Lystfiskerne står selv for den praktiske planlægning og det praktiske arbejde. Skoleklasser deltager ved den konkrete genopretning af naturen, dvs. med ilægning af gydegrus, sten, beplantning osv. Kommunen bidrager med materialer, evt. lodsejerforhandlinger og myndighedsbehandling, og står for særligt tunge opgaver og lignende. Der er også mulighed for økonomisk støtte fra diverse fonde. Sportsfiskerforbundet og Amtet tilbyder faglig assistance ved planlægningen

Forankringsperspektiver

Lystfiskerne har udvist stort engagement og interesse for at forbedre forholdene, og de ser det helt klart som deres projekt. Politisk har der været stor opbakning til projekterne, da det opnås stor effekt for få kommunale ressourcer på et område, som nyder stor politisk bevågenhed. Politikerne har således valgt at opprioritere området med yderligere penge de næste år. Skoleklasser kan ressourcemæssigt overskue denne opgave, som giver et praktisk udbytte i faget ”Natur og teknik”, og de har fået stående tilladelser fra lodsejerne til at følge projektet. Blandt lodsejerne er opbakningen varierende. Det kan derfor være strengt nødvendigt at indrette og tilpasse projekterne efter lodsejernes ønsker.

Miljø- og naturmæssigt er der ofte hurtige og synlige resultater af restaureringen, så som ørreder allerede året efter restaureringen.

Konklusion og anbefalinger

Projekterne er lettilgængelige, da lystfiskernes engagement og interesse for at forbedre forholdene er stor, og det er nemt at engagere skoleklasser.

Lodsejerhåndteringen er en akilleshæl i projekterne. Her er det en god idé, hvis kommunen er en aktiv medspiller. De gode erfaringer og flotte resultater er dog begyndt at give genlyd, og flere lodsejere har efterspurgt hjælp til naturgenopretning i deres vandløb. Der er nu flere grupper under etablering efter samme koncept.

Eksempel 4 "Bilfri dag"

Kommune: København

Kategori: Inforamtion/kampagne

Målgruppe: Borgere – Pendlere til indre by

Kontaktperson:

Projektbeskrivelse

Bilfri dag er del af projektet Transportvaner. Bilfri dag blev i 2004 afholdt i en del af indre by. Her havde beboerne med bil tilladelse til at køre i området, mens taxier, turistbusser og pendlere i bil ikke havde adgang til området. Omkring området var 8 porte, der var bemandede med vagter. Alle andre veje til og fra området var afspærrede.

Formålet med bilfri dag 2004 var at skabe opmærksomhed om transportvalg – særligt for pendlere til og besøgende i Københavns indre by. Med dagen ønskede kommunen at sætte fokus på trafikudviklingen og miljøfordelene ved alternativer til individuel biltrafik.

Miljøvenlig transportadfærd skulle gerne fremmes og gøres synlig for dem, der bor og færdes i byen. Færre biler giver mindre støj- og luftforurening.

I forbindelse med bilfri dag er der bl.a. afholdt følgende aktiviteter:

- Tilbud om alternativ transport i det bilfrie område, f.eks. lån af gratis bycykel, der var opstillet ved de 8 porte, og mulighed for gratis køretur med cykelrickshaw.
- Radioen informerede om de gratis cykelrickshaws og gratis transport med soldreven vandtaxa i byens kanal.
- Cykeldrive-in ved Gammel Strand med økologisk mad.

Derudover har der været 10 andre aktiviteter i løbet af den bilfridag, som f.eks. involvering af børn og udstillinger m.v.

I forbindelse med kampagnen blev der desuden foretaget en beregning af facadestøj før og under den bilfrie dag 2004.

Forankringsperspektiver

Der har ikke været foretaget en egentlig undersøgelse, der har fokuseret på projektets forankringsegenskaber. En evaluering af projektet har omfattet trafiktællinger og en spørgeskemaundersøgelse. Resultatet viste en væsentlig reduktion af antallet af biler, og at 88 % af Københavnerne vidste, at der havde været afholdt bilfri dag. Forankringsaspektet kunne have

været målt i transportmiddelvalg på dagen og hvorvidt, pendlere og besøgende til byen havde indset miljøfordelene ved alternativer til individuel biltrafik.

Konklusion og anbefalinger

Det anbefales, at der ved lignende kampagner fra start af projektet fokuseres mere på forankringsegenskaberne.

Eksempel 5

”Sundhed og økologi i idrætsanlæg”

Kommune: København

Kategori: Projekt

Målgruppe: Kommunen selv og borgere – Ansatte og brugere af idrætsanlægget

Kontaktperson:

Projektbeskrivelse

Med henblik på at opfylde Dogmekravet om at mindst 75 % af de fødevarer, der indkøbes i de kommunale køkkener og kantiner, er økologiske, er projektet om sundhed og økologi på idrætsanlæg igangsat. I projektet har ansatte og brugere i samarbejde med Miljøkontrollen skulle udvikle et koncept for madtilbud på cafeer og restaurantlignende køkkener i 2-3 idrætsanlæg.

Formål med projektet er at indhøste erfaringer med henblik på omlægning af madtilbud i de resterende idrætsanlæg i kommunen samt at sætte sundhed og økologi på dagsordenen hos brugere og andre borgere i lokalområdet. Desuden er formålet at systematisere erfaringer med metodeudvikling i forbindelse med involvering af brugere i kampagnearbejde generelt.

Et konkret mål i projektet er, at der udarbejdes en drejebog for, hvordan omlægning af idrætskantiner kan finde sted, til brug for den videre udbredelse af sundhed i idrætsanlæg. Et andet konkret mål er at kortlægge det konkrete omfang og interessen for omlægning på idrætsanlæg. Endelig er det et mål, at der gennemføres uddannelsesforløb og efterfølgende rådgivning for involveret kantinepersonale.

Forankringsperspektiver

Projektet giver mulighed for tilbud om økologisk mad i de deltagende idrætsanlæg et halvt år efter projektafslutning, hvilket giver aktørerne erfaring og handlemuligheder i forhold til sund og økologisk mad. Handlekompetencen opnås bl.a. gennem introduktion, temamøder, evalueringer, informationsaftener og kurser.

Der er gennemført en informationsstrategi, hvoraf det fremgår, hvornår og hvordan kontakten til presse og medier skal håndteres. Indholdet i strategien består dels i produktion af informationsmateriale med enkle budskaber målrettet relevante målgrupper på det enkle idrætsanlæg, dels gennemførelse af arrangementer med deltagelse af idrætshallens brugere. Dette skulle gerne sikre en informations- og spredningseffekt

Konklusion og anbefalinger

Igennem projektet høstes værdifulde erfaringer om, hvorledes økologiske fødevarer kan indføres i idrætsanlæg i Københavns Kommune. Der foreligger nu et konkret redskab i form af en drejebog, som indeholder gode råd om, hvorledes det konventionelle køkken kan omlægges til økologisk køkken i idrætsanlæg.

Eksempel 6

”Daginstitutionernes grønne råd i Herning Kommune”

Kommune: Herning

Kategori: Netværk/organisering

Målgruppe: Kommunen selv og borgere - Daginstitutioner, personale, børn, forældre

Kontaktperson: Grøn Guide Line Thastum, tlf. 96 28 80 52 e-mail: ngolt@herning.dk

Projektbeskrivelse

På baggrund af et pilotprojekt om indføring af økologiske fødevarer ønskede en gruppe daginstitutioner at oprette et grønt råd. Formålet med rådet er at udveksle, samle og formidle grønne ideer og erfaringer institutionerne imellem. Konkrete mål er at skabe en mere grøn hverdag i institutionerne med ressourcebesparelser, økologiske fødevarer, minimering af kemikalier i hverdagen, brug af naturen, naturforståelse osv. Deltagelse i Daginstitutionernes Grønne Råd kan blive afsættet til en egentlig miljøledelse, som er en del af målsætningen i Dogme 2000.

Rådet startede i 2001 og arbejder fortsat. I dag deltager 16 af kommunens ca. 80 daginstitutioner direkte i rådet. Herudover benytter ca. 2/3 af kommunens institutioner sig af de tilbud og aktiviteter rådet arrangerer.

Der er ikke bevilget ressourcer til de institutioner, der deltager i rådet. Der er dog mulighed for mindre tilskud til specielle aktiviteter, og kommunens grønne guide fungerer som ressourceperson.

Rådet arrangerer en række aktiviteter, så som møder, udveksling af erfaringer, grønt nyhedsbrev, foredrag, årligt tilbagevendende ”Grøn Inspirationsdag” for samtlige institutioner, temakurser – f.eks. om økologiske fødevarer og naturlegepladser.

Forankringsperspektiver

Både deltagere og andre har fået megen information gennem udveksling, temadage, grønt nyhedsbrev og oplysninger fra Grøn Guide. Viden er opbygget gennem udveksling og erfaringer. Oplysning og viden er central for at udvikle en grøn hverdag

Der er et stort ejerskab hos aktørerne, fordi de selv har ønsket, at rådet blev startet, og fordi de selv bestemmer indholdet af rådets arbejde. Institutionerne har også fået handlekompetence og handlemuligheder på en lang række områder, så som fødevarer, produktvalg, pædagogik, brug af naturen osv. De føler selv, at de er i stand til at tage stilling, men mange mærker også begrænsninger. Der er mulighed for indkøb af miljøvenlige og økologiske produkter, og institutionerne har selv skabt handlemuligheder ved ændret prioritering i hverdagen, men

økonomien er begrænset, og der mangler administrativ og moralsk støtte til implementering af en grøn hverdag.

Fællesskabet og den indbyrdes støtte er også vigtig for deltagerne; udveksling af erfaringer, råd og vejledning, når der er brug for det. Det Grønne Råd er et projekt, som støtter ildsjælene, der er stærke ambassadører for en bæredygtig tankegang

Der er gode eksempler på spredning i forhold til daginstitutionernes grønne råd. f.eks. grønt nyhedsbrev til samtlige institutioner, temadage og grøn inspirationsdag for samtlige institutioner, som er velbesøgte og med stigende tilslutning. Inspirationsdag 2002 havde 500 deltagere, mens dagen i 2006 havde 1200 deltagere.

Rådets arbejde har velfunderede rammer: Faste møder, årlig inspirationsdag, arbejdsfordeling mellem institutionerne og ikke mindst Grøn Guide som ressourceperson, hvilket i høj grad bidrager til at fastholde og udvikle rådets arbejde.

Konkrete resultater kan f.eks. ses ved at økologiprocenten i rådets institutioner er på ca. 75 % (Dogmemålet), hvor økologiprocenten i samtlige institutioner er på 40 %. Det skønnes at være en stigning fra 2000, men der er ikke foretaget målinger. Institutionerne i Det Grønne råd er desuden 5,4 %-point bedre til at affaldssortere og genbruge end hele institutionsgruppen, hvori rådet også indgår.

Institutionerne i Det Grønne Råd har næsten alle formuleret grønne målsætninger i deres virksomhedsplaner og er på dette område langt foran.

Konklusion og anbefalinger

Barriererne for rådets arbejde har været manglende støtte oppe fra, både i form af ressourcer men især i form af engagement og politiske udmeldinger. Det Grønne Råd er båret af ildsjæle, men det er på den anden side også en styrke for projektet.

Projektets store succes er, at udvekslingen og fællesskabet i rådet har fungeret optimalt og været af stor betydning. De temadage og projekter, som har været arrangeret, har alle været en succes.

Desværre er der kommet for få nye institutioner med i rådet over årene i forhold til, hvad rådet selv havde håbet. Dette skyldes i høj grad daginstitutionernes begrænsede ressourcer.

Det grønne råd giver udtryk for, at det er nødvendigt med en ressourceperson (Grøn Guide), for at rådet kan køre. Det er på trods af, at Grøn Guide ikke bruger mange ressourcer, da referatskrivning, mødeledelse og en stor del af arbejdet ved arrangementerne er fordelt i gruppen. Men det er en person, det kan holde trådene sammen, rådet har brug for og har i en grønne guide.

Eksempel 7

”Grøn Guide – Lokal Miljøvejleder”

Kommune: Herning

Kategori: Netværk/organisering

Målgruppe: Kommunes borgere, erhvervsliv og kommunen selv

Kontaktperson: Grøn Guide Line Thastum, tlf. 96 28 80 52 e-mail: ngolt@herning.dk

Projektbeskrivelse

Grøn Guide i Herning blev ansat i 1998 med tilskud fra den nu nedlagte grønne fond under miljøministeriet. Fra 1998 – 2003 var guiden ansat af en lokal forankret styregruppe og medfinansiering af kommunen. Fra 2003 har den grønne guide været fuldt kommunalt finansieret og ansat.

Grøn Guide er lokal miljøvejleder for borgere, erhvervsliv og kommunens egne institutioner og forvaltninger. Grøn Guides opgave er at arbejde for forankring af miljømæssig bæredygtig tankegang gennem ressourcestøtte og samarbejde med lokale aktører, formidling af viden, anvisning og opbygning af handlekompetence, ”fødselshjælp” for og igangsætter af bæredygtige aktiviteter, projekter og netværk. Af typiske aktiviteter for en Grøn Guide kan nævnes oplysning, information og opbygning af viden blandt de forskellige målgrupper via nyhedsbreve, brevkasser, hjemmeside, udstillinger, markedsdage, foredrag, temadage, kurser osv. Derudover arbejde guiden med konkrete kommunale miljømål som indføring af økologiske fødevarer, miljøledelse osv.

Formålet med en grøn guideordning er at forankre bæredygtig tankegang blandt borgere, virksomheder og kommunens egne institutioner og forvaltninger, og dermed være med til at skabe adfærdændring i en bæredygtig retning.

Konkrete mål og målsætninger kan være mange og forskellige – alt efter de projekter som igangsættes. Et overordnet målbart mål er, at der er kendskab til guiden og at der gøres god brug af hende, og at mange har mod på at samarbejde og igangsætte bæredygtige initiativer med ressourcestøtte fra guiden.

Ressourcer til en grøn guide-ordning er ud over lønnen et mindre budget (75.000 kr. årligt) til arrangementer, udarbejdelse af foldermateriale, udstillingsmateriale m.v. Der er mange frivillige ressourcer knyttet til Grøn Guides arbejde gennem samarbejde om miljøprojekter.

Forankringsperspektiver

En stor del af guidens arbejde er formidling af viden om miljø og grøn livsstil og, anvisning af bæredygtige handlemuligheder gennem nyhedsbreve, brevkasse i lokalavisen m.v., hvilket er et

vigtigt forankringsparameter. Mange tilbagemeldinger og spørgsmål til brevkassen viser, at oplysningerne bliver læst og brugt.

En af opgaverne er at skabe medansvarlighed og medejerskab hos aktørerne i forbindelse med en bæredygtig udvikling. Derfor er medbestemmelse og ligeværdigt samarbejde centralt i guidens arbejde. Nogle projekter er udsprunget fra aktørerne selv, andre fra guiden, men der er altid fokus på målgruppens behov og ønsker.

Det er også en af guidens opgaver at være med til at skabe handlekompetence i forhold til en bæredygtig udvikling. Handlekompetence opstår, hvor oplysninger gennem afprøvning i praksis, erfaring og udveksling med andre kombineres. Derfor er både oplysning/information, kurser projekter og netværksgrupper med til at skabe handlekompetence. Guiden skal endvidere anvise, og være med til at skabe handlemuligheder i en bæredygtig retning. Det kan være samarbejde med indkøbskontoret om grønne indkøbsaftaler, hjælp til omlægning til økologi, oplysninger om lokale grønne indkøbsmuligheder m.v.

Der er mange initiativer og ønsker som kun mangler en smule ressourcestøtte for at blive virkelighed. Derfor er den personlige ressourcestøtte, som guiden kan give, og hende/hans erfaring, viden og netværk det allervigtigste. Det er netop lige det vand eller gødning der skal til for at få projekter til at gro.

Der er en god spredningseffekt af guidens arbejde, idet mange igangsatte initiativer har udviklet sig og spredt sig ved "knopskydning": Økologiprojektet førte til dannelsen af Det Grønne Råd. Grønne stande på landsskuepladsen har befordret udvikling og samarbejde om landsskuenatur m.v. Brevkasse i lokalpressen er på opfordring udvidet til boligaviser. Grøn Guides tidligere styregruppe er blevet til Det Lokale Miljøråd, som igen har oprettet flere undergrupper. Borgerhenvendelser vedr. miljøindkøb udviklede sig til et samarbejde om udgivelse og husstandsomdeling af en lokal miljø- og indkøbsguide, "Herning Miljøguide", hvert andet år osv.

Konklusion og anbefalinger

Det, at der er en lokal miljøressourceperson, som kan opbygge netværk og være synlig over lang tid, er det bærende i grøn guide projektet. Er man nød til at prioritere, så er en fast og dygtig ressourceperson at foretrække frem for et eller flere store og ressourcekrævende kampagne- eller formidlingsprojekter.

Det er en stor fordel for arbejdet med forankring af miljømæssig bæredygtig tankegang, at Grøn Guide over for aktørerne ikke har status af kommunal embedsmand i en autoritativ forstand. At guiden har åbne arbejdsrammer og et budget at disponere over, er også vigtigt.

En barriere for fuld effekt af den grønne guides arbejde er, at den bæredygtige holdning i det kommunale system ikke altid modsvarer i de politiske beslutninger.

Eksempel 8

”Grønne stande på Landsskuet”

Kommune: Herning

Kategori: Event

Målgruppe: Borgere – især familier, daginstitutioner, selvbyggere, landmænd mfl.

Kontaktperson: Grøn Guide Line Thastum, tlf. 96 28 80 52, e-mail: ngolt@herning.dk

Projektbeskrivelse

Grønne stande på Landsskuet i Herning, som er et stort dyrskue med ca. 40.000 besøgende, er en samling af grønne, miljøvenlige og økologiske producenter, forhandlere foreninger m.v. Deltagerne er primært, men ikke udelukkende lokale. Grønne stande er et årligt tilbagevendende arrangement, som startede i 1997 med den lokale økologikonsulent som initiativtager og koordinator. I 1999 overtog Grøn Guide rollen som koordinator, som omfatter samarbejde med både Landsskuepladsens administration samt de forskellige deltagende stande.

Formålet med grønne stande er information, oplysninger og udveksling mellem producenter og forbrugere, om miljøvenlige produkter og valgmuligheder. Desuden er det et formål at danne netværk mellem aktørerne og på længere sigt skabe basis for forankring af bæredygtig tankegang.

Grøn Guide bruger som koordinator omkring 70 timer på at koordinere og afholde arrangementet, alt efter hvor mange frivillige der deltager. Landsskueadministrationen bruger mindst lige så mange timer.

Aktiviteter på landsskuets grønne stande er: Udstillinger, smagsprøver, demonstrationer, snak med de besøgende hos de stande, som opstiller i landsskuets tre dage.

Forankringsperspektiver

En stor del af projektet med De Grønne Stande, handler om oplysning og information til forbrugerne/borgerne om miljøvenlige produkter og valgmuligheder. Vi har haft udstillinger, information og produkter inden for: Økologisk dyrkning og fødevarer, økologisk og naturlig beklædning og tekstiler, personlig pleje, børn og babyer, legetøj, tilsætningsstoffer, rengøring, miljøvenlige byggematerialer, miljøvenlig havedyrkning, pilerensning, energibesparelser m.v.

Handlekompetencen og handlemuligheder for de besøgende ligger i oplysningerne om de miljø- og sundhedsvenlige valgmuligheder. Muligheden for at se, føle og smage på produkter og få en snak med producenter og andre, som har viden på de forskellige områder, er et skridt videre mod handlekompetence end blot at få oplysningerne f.eks. gennem medierne. Der er også gode muligheder for en spredningseffekt i et projekt med så omfattende informationsfokus.

Den positive holdning, som folkene fra "Landsskuet A/S" har fået til bæredygtig tankegang gennem samarbejdet om De Grønne Stande, er en af de centrale forankringsværdier i projektet. Her snakker vi om større fokus på bæredygtig drift, f.eks. affaldssortering og materialevalg, og på natur og miljø, f.eks. beplantninger, naturlegepladser, økologiske højbede og opførelsen af et økologisk demonstrationshus. Det har bl.a. ført til afholdelse af en række grønne kurser. Sammenholdet mellem aktørerne/standholderne om at "vise den grønne fane" har også en positiv værdi.

Der er ikke opgjort direkte effekter af projektet. På kort sigt kunne man opgøre antallet af besøgende på De Grønne Stande, standholderens salg af produkter på standen og medieomtalen. På lidt længere sigt kunne man opgøre salget af idéer og projekter som pilerensningsanlæg og naturlegepladser. En løs opgørelse viser, at der blev solgt otte pilerensningsanlæg på Landsskuet 2004.

Konklusion og anbefalinger

Det, at der har været interesse og en god snak med folk som har besøgt De Grønne Stande, er et godt udgangspunkt for at vurdere, at der opbygges et grundlag for forankring af bæredygtig tankegang gennem projektet. Et af problemerne ved at måle effekten gennem opgørelse af salg, antal henvendelser m.v. er manglende ressourcer til dette, selv om det kunne give et fingerpeg om miljøeffekten. Det nære samarbejde mellem de forskellige lokale aktører er meget positiv og en nødvendig basis for projektet. Projektet har en relevans som udstillingsvindue for en bæredygtig livsstil.

Det har været en udfordring at få visse grønne standholdere til at komme så langt vest på som til Herning, da der er mindre fokus på grønt forbrug her end længere øst på i Danmark.

Projektet har godt organiserede rammer. Grøn Guide er koordinator i samarbejde med "Landsskuet A/S", som har sekretariatsfunktionen. Som koordinator er det vigtigt at systematisere processen og lave tydelige og enkle aftaler og anvisninger.

Eksempel 9

”Miljøcertificering af Sundheds- og Socialforvaltningen”

Kommune: Albertslund

Kategori: Ordning

Målgruppe: Kommunen selv og borgere

Kontaktperson: Henriette Lentz, tlf. 43 68 68 23

Projektbeskrivelse

Kommunalbestyrelsen i Albertslund har besluttet, at hele kommunen skal miljøcertificeres inden 2008. Som led i miljøcertificeringen er Sundheds- og Socialforvaltningen (SOF) blevet miljøcertificeret sommeren 2005. Arbejdet med SOFs miljøcertificering har stået på siden 2003, og miljøledelsesarbejdet vil fortsætte fremover med årlige miljømål og en årlig recertificering.

SOF udgøres af en central enhed, rådhuset, og en lang række decentrale enheder: aktivitet & træning, voksne udviklingshæmmede, sprog & integrationscenter, tandplejen, beskæftigelsesprojekter og den integrerede ordning. Hver af enhederne har etableret en lokal miljøgruppe, og de lokale miljøgrupper har hver mindst en repræsentant i en central SOF-miljøgruppe.

Alle lokale enheder og miljøgrupper har gennemløbet faserne i miljøledelsessystemet EMAS: Kortlægning, udpegning af væsentlige miljøforhold, mål og handleplaner inden for de væsentlige miljøområder, afrapportering af miljøindsatsen i en årlig miljøreddegørelse.

Kommunen har tilpasset og forenklet miljøcertificeringssystemet til den organisation, det skal virke i. I stedet for komplicerede instrukser til medarbejderne og driftsstyringsdokumenter er der udarbejdet en lokal miljøhåndbog i let tilgængeligt sprog. Her er alle nødvendige miljøhandlinger beskrevet for personalet. Miljøhåndbøgerne er delt ud til alle medarbejdere, og håndbogen er det første trin på vejen for at skabe handlekompetence hos medarbejderne.

Forankringsperspektiver

Miljøcertificeringen af SOF er kendetegnet af et stort ejerskab og en stærk forankring. De væsentlige aktører i miljøcertificeringen af SOF er de lokale miljøgrupper, der inden for de overordnede rammer for miljøcertificeringen har metodefrihed. De formulerer egne mål og handleplaner inden for fem fælles målsætninger, og det betyder, at indsatsen opleves som meningsfuld, og at den decentrale model for miljøcertificering styrkes. Ved den eksterne revision

blev netop den store grad af forankring og medarbejderengagement bemærket, samt det forhold at enhederne er gået længere, end systemet kræver af dem.

Vejledningerne til hvert enkelt trin i miljøcertificeringen er videregivet fra den centrale miljøgruppe til de lokale miljøgrupper, og det har krævet stor disciplin og engagement, fordi miljøledelsesprocesserne kan synes vanskelige. Et resultat af den stærke forankring er, at mange af miljømålene i SOF har fokus på de bløde mål, såsom miljøformidling, miljøpædagogik og holdningsbearbejdning. Ud fra en miljømæssig betragtning er det relevante mål, idet den typiske SOF-medarbejder er en frontmedarbejder, der har meget direkte kontakt til borgerne. Som frontmedarbejder er der en oplagt mulighed for at påvirke borgerne og det øvrige lokalsamfund til at drage omsorg for miljøet.

Som eksempler på miljøarbejdets gennemslag i kerneydelserne og synlighed over for borgerne kan nævnes, at:

Plejhjemmet Albo har nedsat en Agenda-gruppe af ældre miljøindsjæle, som arrangerer debatmøder og studieture.

Hjemmeplejen har udarbejdet en folder til de borgere, der modtager hjemmepleje, som beskriver personalets forpligtelse til udelukkende at gøre rent med miljørigtige rengøringsmidler af hensyn til miljø og arbejdsmiljø. Hvis ikke de miljørigtige rengøringsmidler forefindes i hjemmet, gør personalet rent i varmt vand. Erfaringen er, at folderen har ændret adfærd og bevidsthed hos borgerne.

Borgere med anden etnisk oprindelse end dansk på Sprog- og Integrationscentret modtager en uges undervisning i miljøforhold som led i deres danskundervisning.

Beskæftigelsesprojektet Øko-grønt åbner dørene for kommunens børn og viser den praktiske økologi fra jord til bord som led i deres miljøundervisning.

Beskæftigelsesprojektet Metalværkstedet informerer de borgere, der er tilknyttet værkstedet, om de centrale miljøproblemstillinger i metalbranchen, f.eks. kemikalier.

Konklusion og anbefalinger

Miljøledelsessystemet har været succesfuldt forankret i SOF på grund af den store grad af lokal medbestemmelse i forhold til mål og handleplaner. Miljømålene er udvalgt, formuleret og formidlet ud til alle medarbejdere med stor seriøsitet. Der arbejdes fortsat intenst med miljømål og - handlinger i hele SOF.

Generelt har miljøcertificeringen ført til en større grad af grønne indkøb i de enkelte enheder. Den systematiske leverandørkortlægning i EMAS er med til at synliggøre de store indkøbsposter, og hvilke alternative produkter eller producenter, der kan vælges. Hovedreglen i kommunens indkøbspolitik er, at leverandører der er miljøcertificerede foretrækkes, og at der så vidt muligt købes miljømærkede produkter.

Der ligger fortsat en udfordring i EMAS-systemet. EMAS er skrevet til virksomheder, og er til en vis grad et kompliceret system, der er svær at forstå. Systemet skal derfor fortsat forenkles og tilpasses for at kunne fungere.

Eksempel 10 **"Min by - Ren by"**

Kommune: Albertslund

Kategori: Projekt

Målgruppe: Borgere i Albertslund

Kontaktperson: Anne Thorup Eriksen, tlf. 43 68 68 56

Projektbeskrivelse

I de senere år er mængden af affald på kommunens udearealerne steget markant, og i forbindelse med nogle borgermøder i foråret 2004 modtog kommunen massiv kritik af renholdelsesniveauet – både på de kommunale og de private arealer. På den baggrund besluttede kommunalbestyrelsen i 2005 at øge midlerne til renholdelse, og Brugergruppen (en borgergruppe med repræsentanter fra kommunens boligområder, der bl.a. forholder sig til problemstillinger på miljø- og forsyningsområdet) fik idéen til "Min by – Ren by".

Projektet kan inddeles i to overordnede indsats; en ekstra renholdelsesindsats, der udføres af kommunens materialegård (Driftsforvaltningen), og en kampagneindsats, der skal få borgerne til at tage et større ansvar for at holde byen ren. Intentionen er at øge den kommunale renholdelsesindsats og sætte fokus på emnet, og derved motivere boligorganisationer, grundejerforeninger, institutioner, skoler, private borgere m.m. til aktivt at hjælpe med at holde Albertslund ren. Det er ikke nok bare at øge renholdelsen fra kommunal side; der skal suppleres med en forebyggende indsats. Målet er, at borgerne oplever, at de bor i en renere og pænere by, end de oplever bor i dag (2005), at deres bevidsthed om renholdelse øges, og at de selv påtager sig et større ansvar for renholdelse af kommunen.

Projektet har kørt som en forsøgsordning i et år ad gangen fra 2005. Der skal til budgettet i 2008 tages stilling til, om det skal blive en permanent ordning.

Forankringsperspektiver

Via information og kampagner gøres borgerne bevidste om renholdelsen af byen og deres eget ansvar i den henseende. Herudover står frivillige affaldsambassadører fra forskellige boligområder for at udbrede projektet inden for eget netværk. Det drejer sig om borgere, der interesserer sig for renholdelsen i kommunen – flere af dem har jævnligt ringet til kommunens callcenter om uregelmæssigheder på stier, grønne arealer m.v. Ved at gøre dem til affaldsambassadører, har vi været med til at "kræse" lidt om dem og igen sikre en forankring i deres bagland.

Miljø- og Teknikforvaltningen har årligt undersøgt projektets effekt ved at gennemføre brugertilfredshedsundersøgelser hos borgere og affaldsambassadører. De vigtigste parametre har været, hvorvidt den enkelte borger oplever, at byen er ren og pæn, og at indsatsen har givet

udearealerne et kvalitetsløft, og hvorvidt bevidstheden om renholdelse og ansvarsfølelsen er øget. Undersøgelsens resultater har hver gang været positive. Borgerne er tilfredse med "Min by - Ren by", og i 2007 viste undersøgelsen, at 83 % af borgerne havde hørt om projektet. Det er primært lokalaviser og kommunens hjemmeside, der fungerer som talerør, men plakater og brochurer vurderes også som effektive formidlere af budskabet.

Siden projektets start har det desuden været på dagsordenen på alle Brugergruppemøder.

Konklusion og anbefalinger

Det vurderes, at de midler og den indsats, der er iværksat med "Min by – Ren by", gør Albertslund renere. Men det er et langt sejt træk at motivere borgerne til at tage et større medansvar for renholdelsen.

Det har fremmet projektarbejdet, at det er så bredt organiseret; at det er forankret i kommunens chefgruppe, gør det nemmere at igangsætte aktiviteter, der involverer flere forvaltninger, Brugergruppen har fra start været med til at kurssætte projektet, hvilket gør det mere levedygtigt, og affaldsambassadørerne hjælper med udbredelsen af projektet. Der ligger en udfordring i at fastholde disse ambassadørers interesse for projektet.

Et godt råd er, at komme i gang med planlægningen i god tid, fordi f.eks. skoler og boligselskaber skal nå at indpasse aktiviteterne i forhold til øvrige gøremål. Et andet godt råd er en fast, årlig evaluering af projektet i form af f.eks. en borgertilfredshedsundersøgelse, fordi den indikerer, hvorvidt indsatsen virker efter hensigten, og om der er brug for justeringer.

Eksempel 11 **”Institutionernes grønne regnskaber”**

Kommune: Ballerup

Kategori: Ordning

Målgruppe: Kommunen selv og borgere – personale, forældre, pårørende

Kontaktperson: Trine Baarstrøm, Grønt Sekretariat, tlf. 44 77 22 95

Projektbeskrivelse

I 2004 tog Grønt Sekretariat initiativ til at udarbejde grønne regnskaber for alle kommunens institutioner. Et grønt regnskab er en folder, der kort gennemgår den enkelte institutions miljøforhold, herunder dens el-, vand- og varmemeforbrug, og hvori institutionen påpeger dens konkrete handlemuligheder i forhold til en forbedring.

Formålet med de grønne regnskaber er at give de enkelte institutioner et vedkommende, overskueligt og brugbart redskab til at forbedre deres miljøforhold, bl.a. mindske deres ressourceforbrug. Målet er, at 30 institutioner i 2005 tilslutter sig tilbudet og får udarbejdet et grønt regnskab.

For at regnskaberne bliver operationelle, skal de ansatte i de kommunale institutioner involveres. Grønt Sekretariat indhenter data om de enkelte institutioners miljøforhold, men institutionerne skal selv kommentere dem og angive forbedringsforslag. Grønt Sekretariat varetager koordinering, gennemskrivning og trykning af regnskaberne, mens institutionerne distribuerer dem til forældre og andre interesserede. Projektet er blevet præsenteret på ledermøder og på Børnenes Festival.

Erfaringer med tidsforbrug er sparsomme, og procedurerne er først ved at komme på plads. Anslået tidsforbrug pr. regnskab er 10-15 timer.

Forankringsperspektiver

Daginstitutionerne er blevet informeret om det nye tiltag på f.eks. møder. I pilotprojektet deltog 10 institutioner, og de fungerer nu som ambassadører for projektet på eget initiativ. På ledermøder fortæller de andre institutioner om fordelene ved at få sit eget grønne regnskab.

Da regnskabet ikke er et krav fra kommunen, men et tilbud, kræver institutionernes tilslutning et eget initiativ. De institutioner, der laver grønne regnskaber, føler ejerskab for det, fordi de selv

bidrager til det og gør det handlingsrettet. Regnskabet giver den enkelte institution mulighed for at tage stilling til, hvilke indsatsområder der er vigtige for netop deres institution, hvordan de skal arbejdes med miljøet, og hvordan miljøarbejdet bliver en naturlig del af hverdagen.

For at udbrede projektet leverer Grønt Sekretariat gode historier til personalebladet om institutioner, der har fået lavet grønne regnskaber. På længere sigt vil spredningen ske via institutionernes egne netværk.

Konklusion og anbefalinger

Nogle institutioner tager ikke imod tilbuddet om at få lavet et grønt regnskab, fordi de har svært ved at overskue endnu en opgave; der ligger en klar begrænsning i manglende ressourcer (tid/penge). Omvendt oplever andre institutioner, at de grønne regnskaber giver dem mulighed for at sætte ord på det miljøarbejde, de allerede går og gør, og en mulighed for at fortælle andre om det. Miljøarbejdet bliver synliggjort. Et godt råd er at give hurtig respons, når en institution henvender sig med ønske om et grønt regnskab.

Det er en stor fordel for projektets gennemslagskraft, at det har politisk og ledelsesmæssig opbakning. Og at institutionerne i pilotprojektet selv har haft indflydelse på form og indhold.

Det er for tidligt at sige, hvad der skulle have været gjort anderledes, da projektet stadig er i sin vorden.

Eksempel 12

”Vi cykler til arbejde”

Kommune: Ballerup

Kategori: Information/kampagne

Målgruppe: Kommunen selv, borgere og erhvervsliv

Kontaktperson: Pia Staalgaard, Grønt Sekretariat, tlf. 44 77 22 94

Projektbeskrivelse

”Vi cykler til arbejde” er en landsdækkende kampagne, der på landsplan koordineres af Dansk Cyklist Forbund og Dansk Firmaidræt. Kampagnen har til formål at få flere til at vælge cyklen frem for bilen til og fra arbejde – af hensyn til miljøet og folkesundheden.

Kampagneperioden løber fra februar til juni, men registreringen af deltagernes cykeltransport sker kun i tre uger i foråret.

Kampagnen henvender sig til kommunens ansatte samt folk i private virksomheder, der pendler til og fra kommunen hver dag. Grønt Sekretariat koordinerer den lokale kampagne og samarbejder med lokalafdelingen af Dansk Cyklistforbund. En kampagne er meget tidskrævende, særligt ved events, og det anslås, at der bruges i alt 250 timer. Desuden er der udgifter til diverse events, herunder plakater, gaver m.m.

Ud over breve, annoncering og anden information er kampagnen i 2005 blevet indledt med cykeludstilling, show og konkurrence i Ballerup Centret. Der udloves midtvejspræmier til de kommunalt ansatte, en præmie til en af de institutioner, der har tilmeldt sig for første gang i år, og til den afsluttende præmieoverrækkelse inviteres alle kommunale og private holdkaptajner.

Kampagnen har politisk bevågenhed. Ballerup Kommune deltager i 2005 for sjette gang og vil også deltage fremover.

Forankringsperspektiver

Tilsyneladende har kampagnen bidt sig fast i mange arbejdspladser i kommunen; mange deltagere er gengangere fra tidligere år. Kampagnen er blevet en fast bestanddel i Grønt Sekretariats aktiviteter, og virksomhederne er fortsat interesserede i at deltage. Incitamentet er tilsyneladende mere socialt og mindre af hensyn til miljøet.

Hvervning af nye deltagere sker via personlige breve til samtlige virksomheder, både private og kommunale, og spredningen sker ved at holdkaptajner, gamle som nye, hverver deltagere.

Kampagnen giver deltagerne mulighed for at få en lille smule indflydelse på den trafikale udvikling i kommunen. En udvikling som Grønt Sekretariat følger ved bl.a. at registrere deltagerantallet i årets cykelkampagne. På langt sigt er det et mål at nedbringe biltrafikken.

Konklusion og anbefalinger

Det er en stor opgave at ændre folks trafikvaner på lang sigt, f.eks. at få flere til at vælge cyklen også uden for kampagneperioden. Her kan man ikke drage nytte af det sociale aspekt, som ellers har en stor effekt under kampagnen.

Der er meget administration forbundet med kampagnen. Grønt Sekretariat tilbyder at betale deltagergebyret for de kommunale institutioner, og de skal registreres og betales. Desuden bliver der brugt meget tid på at sende breve samt mails, som dog er nødvendige for kampagnens gennemførelse.

Til næste år vil vi måske forsøge os med events, der er rettet mod en snæver målgruppe, f.eks. uddeling af information og æbler i frokostpausen i to virksomheder.